D·N
13/8 1949

Nazismen och dess motståndare

I ett nyss utkommet arbete har amerikanska specialister gjort ett intressant och betydelsefullt försök att klarlägga den tyska "motståndsrörelsen" under kriget (Almond, The Struggle for Democracy in Germany, University of North Carolina Press). Det påpekas att den aktiva oppositionen mot nazismen väsentligen kom från två håll: en konservativt och kristet färgad riktning, som speglade huvudrollen vid kuppförsöket den 20 juli 1944, och en socialistisk riktning, som främst framträdde genom agitation på arbetsplatserna. En tendens att överdriva motståndsrörelsens omfattning gör sig helt naturligt gällande efter nederlaget. Den myt som härvid skapas är, säger det, av värde för Tysklands framtid: "I motsats till propagandadoktrinen om 'kollektiv skuld' för nazistbarbariet, som leder till att förtvivlan stegras och nationalismen stimuleras, innefattar myten om det tyska motståndet ett löfte om nydaning genom egen kraft." Av de stora tyska partierna kan det riktigt präglade hänvisa till en riktning inom motståndsrörelsen, det socialdemokratiska till en annan; i bästa fall kanliksom i en rad ockuperade länder, känslan av enighet på denna punkt mildra de partipolitiska motsättningarna. Genom erfarenheterna från östzonen har kommunismen i Tyskland, tgits sin obestridliga del i oppositionsarbetet, blivit helt kompromotterad.

Detta förhållande är dock självklart. Så länge Hitler segrade måste hans prestige ha stigit inom massan av det tyska folket. För dem som var fientliga till diktaturen uppstod en konflikt mellan patriotismen — om man så vill en missförstådd patriotism — och känslan för frihet och rättvisa. Att denna vare sig den ena eller andra av dessa grupper är lika svårt som att bedöma andra folk som under en dålig eller rent av förbrottslig regim kämpat för sitt land. Det bör också ihågkommas att nazismens undertryckningspolitik i det stora hela överallt var framgångsrik. Det hjälpte med som visades i ockupationsländerna och den betydelse motståndsrörelsen i dessa länder hade får inte låta oss bortse från att hela det ockuperade Europa utan genomfört kollektivt motstånd arbetade i de nazistiska slavdrivarnas regi.

En av ockupationsmakterna i västzonen genomförd, i den nyssnämnda skriften refererad opinionsundersökning tyder på att de nazistiska doktrinerna trots allt inte lyckats få ett fast grepp om det tyska folket. Då denna åskådning uppdeladas i sina beståndsdelar (rastanken, ledartanken osv.) visade det sig att flertalet tyskar inte godtog något moment i densamma och att blott några få procent på alla punkter var bestämda av den nazistiska propagandan. Utan tvivel har nazismen i de flestas ögon kompromotterats genom nederlaget. Nationalistiska stämningar — utan speciellt nazistisk färg — har emellertid senare vuxit i styrka och både inom det religiösa och det socialdemokratiska partiet tagit sig oroande uttryck.

Omsesidig upplysning kan bidra till att kravet på tysk skuldkänsla mildras eller försvinner och att tyskarna uppnår en självkänsla som inte bygger på glömska av det förgångna eller färgas av hat mot segrarna. Att tyskarna får veta vad nazismen gjort och vilken reaktion dess gärningar lett till är en del av denna upplysning — likaväl som att andra folk kommer till insikt om att tyskarna i många avseenden vetat och vet mindre om vad som skett i deras land än främlingar i fria stater. En förståelse på demokratisk grund måste innebära att man uppdatar det förklaring även i vissa djupt motbjudande skeenden — exempelvis att en betydande del av det tyska folket inte bara uthärdade, utan aktivt stödde Hitler och att västmakterna efter kriget medgav att en stor del av Europa, däribland en stor del av Tyskland, hemföll under en despoti lika skoningslös som den i kriget betvingade.

Trygve Lie och Gunnar Heckscher

Att Förenta nationernas generalsekreterare, Trygve Lie, gör reklam för sin organisation är naturligt. Men han är, åtminstone inför en något informerad publik, en dålig reklamman. Det måttlösa skrytet med de egna produkterna börjar inom privat reklamverksamhet bli omodernt; hr Lie går på som en gammaldags auktionsförrättare eller en försäljare i en amerikansk gatubasar. Några ra satser i hans Skansental är banala, några tvivelaktiga och några komplett orimliga; vad som nästan helt saknas är en måttfull och klargörande upplysning. Låt oss ta några stickprov! "Man skall vara uppmärksam på att det är FN och ofta FN ensamt som stått mellan det provisoriska fredstillstånd som råder och hotet om ett tredje världskrig." Alltså: FN skulle under de förflutna åren ofta ha räddat freden. Något försök att bevisa detta görs inte, förståndigt nog; det finns inte ett uns av sannolikhet för att FN ens spelat någon nämnvärd roll som fredsfrämjande faktor, "Och så har vi Palestina. På 26 månader har FN lyckats finna en lösning på ett problem som förföljt mänskligheten i 2.000 år." Lika galet: frågan om en judisk stat i Palestina är relativt ny; dess lösning påbörjades av engelsmännen för trettio år sedan; FN:s förslag till lösning har uppriviits genom judarnas militära framgångar och kommer med säkerhet att avskrivas; judeproblemet, det gamla problemet, är dess värre fortfarande ett svårt och olöst problem. FN har "ännu inte under sin fyraåriga tillvaro kostat så mycket som en enda dags bevakning av ett enda land, USA, under senaste världskriget. Folken kan ju välja vilketdera de vill ha." Kan man vara mera billig, mera tarvlig? Tror hr Lie att det inte hade blivit krig 1939 om vi då haft FN i stället för NF?

Tror över huvud hr Lie på dessa uttalanden? Med all sannolikhet är svaret ja. Han är så van vid reklamtal inför en välmenande och överseende publik att självkritiken och till och med förmågan av reflexkrad analys krympt samman. Han är, kort sagt, en av sitt yrke knäckt skåltalare, och allt vore i sin ordning, om han talade inte till en värld, utan till ett enklare ordensställskap. Men denna propaganda är inte blott overderhaftig utan även farlig. De människor som saknar utrikespolitiskt intresse och utrikespolitisk kunskap — och de är många inte minst i vårt land — kan tro att det förhåller sig som hr Lie säger. Och då är slutsatsen klar: försvar, Atlantpakt, allt detta är av ringa betydelse, eftersom FN klarar saken. Just den tanken, som är godtagen, skulle leda till krig genom att insöva demokratierna i säkerhet.

Medan hr Lie undflyr realiteterna, har hr Gunnar Heckscher tagit upp en av de stora realfrågorna i nordisk politik. I anslutning till utrikesministrar Langes yttrande om ett militärt samarbete mellan Nordens länder framhöll hr Heckscher att de skandinaviska länderna med eller mot sin vilja och med eller utan Atlantpakt är beroende av varandra. "Samma faror hotar dem alla, och om de skulle råka i krig, måste de under alla förhållanden söka anknytning till varandra." Att avvisa den norske utrikesministerns förslag är helt enkelt att medvetet förkasta en möjlighet till samarbete i fredens och den egna tryggthetens intresse, en linje som de demokratiska svenska partierna var ense om för blott några månader sedan. Skall det i längden låta sig göra att med såpbubblor av typen Lie hindra en saklig prövning och en öppen debatt kring vår utrikespolitik efter Atlantpakten?

Mordet på treåringen i Bomsarvet

har klarats upp synnerligen snabbt. Polismyndigheten och den tillkallade förhörsledaren, de Fellenius, är värda allt beröm för det lätta handlag och den ansvarskänsla gentemot de inblandade som de visat. Man erinrar sig Perstorpsfallet, där barnavårdsmyndigheterna ägde långt mindre förmåga att undvika skadeverkningar. De sorgliga erfarenheterna äro dessutom långt ifrån säkerligen inneburit en allvarlig varning som polismyndigheten i Bomsarvsfallet lärt sig av.

Bertil Malmberg

60 år

Utan resolution

Essayer

15:—

Stockholms bokläder

Under utsändning till övriga Sverige.

BONNIERS

Bertil Malmberg

60 ÅR DEN 13 AUGUSTI

BERTIL MALMBERG tycks ha en enkel förmåga att väcka antingen fascination eller aversion. Han hör i hög grad till dem som har både beundrare och belackare i de mest skilda läger, bland läsare av den inbördes mest olika sort. Den suggestivitet som utgår från honom som diktare upptas således på helt motsatta sätt: Där den ene finner lockande djup och gripande innebörd finner den andre blott kylig ödslighet och tomt sken. Där den ene finner ovanlig inre konsekvens och personlig uttryckssträvan finner den andre en rad väx-

PRESSGRANNAR

Kontroversen Bevin—Undén. Strasbourgs blottar en karaktäristisk sida hos Sveriges rättälarde utrikesminister, konstaterar Handelstidningen (fp):

Nej, Östen Undén är ingen diplomat.

Här hemma är det ingen som misunnar honom för någonting sådant. De som menar att en utrikesminister, förutom det att han skall vara politiskt neutral, även bör vara utrustad med förmågan att något så när oskuldfullt slå fram på den internationella samvarons slingrande slingsträgar — har för länge sedan uppgett alla förhoppningar om honom. Han är alls icke någon stigfinn.are. Han är en alltförvägens färdman. Där traskar han som den sedesamme skriftlärden med portföljen under armen obekymrad och halvt omedveten om all världens förvecklingar.

Partiproportionalism på landshövdingeposterna rekommenderas av Sveriges Landsbygden (bf) med vad av följande tabell över partifördelningen, för dagen inom residensen: 1 högerman, 1 bondeförbundare, 2 folkpartister och 14 socialdemokrater (övriga partilösa). Västerbottens-Kuriren (fp) finner den beskelseslitet sojsant:

Även på det här området är alltså bönderna obestridligt tillbakasatta, så nog är bondeförbundet i sin goda rätt att kräva en landshövdingepost till. Det har visserligen även varit på tal att folkpartiledaren Elon Andersson i Bollnäs skulle få efterträda Sandler, men han fyller säkerligen en betydelsefullare uppgift som aktiv politiker i riksdagen än som landshövding, så man får hoppas att han tacksamt nej i fall budet går till honom. Folkpartiet skulle onekligen få svårt att finna en ersättare för Elon Andersson i riksdagsarbetet.

För övrigt blir det väl troligast en femtonde socialdemokrat. Det finns ju många "obeförderade" partiredaktörer och riksdagsmän kvar.

Gefle Dagblad (fp) tar något allvarligare på saken, naturligt nog eftersom det just är slottet i Gävle som Svenska Landsbygden vill vika för en meningsfränder.

Man må undra om de politiska landshövdingarna verkligen är till så stor gräde för sina partier, partipolitiskt sett. Flera av dem har efter inflyttningen i sina respektive residens vitat prov på en glädjande förmåga till opolitisering. Vi hälser för ett dessa är de bästa landshövdingarna. När därför Svenska Landsbygden lanserar förre statssekreteren Bernhard Näslund som landshövding i Gefle efter hr Sandler med den motiveringen att också landshövdingeposten bör få besättas av en annat dylikt ämbete, så kan man undra varför partiorganet vill bli av med honom. Han anses ju vara en duktig karl.

Partibetecknigen på den, som förresten till ett landshövdingeämbete har betydelse. Huvudsaken är att man väljer en person med vilja och förmåga att förvalta det på ett rätt sätt.

Detta är den väsentliga synpunkten, vilken förhåller det så att att landshövdingarnas partipolitiska färg ibland lyser starkt från residenstrandens blad, men den sorten yttrandena brukar inte vägatungt de bara räknas.

Sedan storingets förbjudit partikarteller har de norska oppositionspartierna tagit upp lokala diskussioner om möjligheten att göra gemensamma listor. Det tar emellertid emot, skrivit man hittills kan en ännu bättre emot än när det förr gällde kartellerna, som egentligen bara betydde, att man bytte tiet brukade använda. Drammens Tidende försöker driva på förhandlingarna genom ett angängsmemorandum, där den socialdemokratiske talmannens utslagsröst vid statsförfungsvotering om just valsystemet skjuts fram som drivande argument:

Lyckes det ved dette valg å bevare sosialistene dobbeltstemmen kan de ikke lenere av valgreform. De kan lallfall ikke hindre at tinget vedtar en rettferdigere utregningsmetode, den største borks metode, som i realiteten kan erstatte både listeforbudet og fellelistene. Dette kan være nog til at sosialistene synes det er klokest å holde sitt lofte, og deltar i et reformarbeide, så vi omsider får en virkelig demokratisk valgordning i Norge. Vi har en chanse nå til engang for alle å avskaffe behovet både for listeforbund og fellelister. Skal vi bruke den eller skal vi la den gå fra oss? Skal vi spille opp til hr Okavks dobbeltsaks engang til, og la hans inkasserte dobbeltstemmen — av tvist for at Arbeiderpartiet skal snakke stygt om fellelistene under valgkampen, av hensyn til valgstatistikken, partiegoismen, av hensyn til en rekke små ting som er ganske uvesentlige i forhold til det som står på spill?

Ett karaktäristiskt prov på reaktionen mot det norska regeringspartiets förbehåll och övergrepp när det gällt representationsfrågorna.

lande attityder och motsägelsefulla tidsekon.

Redan detta anger att Malmberg är en diktare i mångtydighetens tecken. Trots sin långvariga strävan till formfulländning är han inte det uttömmande uttryckets man, utan antydningens, den framglimtande inneboendens. I hans fall, liksom naturligtvis i många andras, glömmer man gärna att den dolda, den bortvända sidan kan vara viktigare än den belysta och uppenbara. Malmberg har under sin mer än fyrtioåriga diktarbana avteckenat sig i en serie uttalta lägen: som ungdomlig erotiker av självförbränande sekskliftestyp, som reforkid storsvensk i heidenstamsk efterföljelse, som esoterisk ideallist och platonikker, som kulturkatastrofens tidsprofet och som oxforddikterndomens lyriska hopp. Utan att ifrågasätta uppriktigheten i dessa engagemang kan man kanske betrakta dem mindre som verkliga ståndpunktstaganden än som oroliga orienteringsrörelser. Varje gång tycks Malmberg ha förts vid sidan om sitt eget egentliga centrum, i en ständig, samvetsplågad strävan till självöverwinnelse, självförvandling. Denna strävan behöver inte ha varit så fåfäng som det kan synas, även om han gång på gång återvänt till sitt ursprungsläge: den inre ensamheten, genomkorsa.1 av ödessvangar och förgängelsesmärta.

Malmbergs psykologiska sammansatthet, dubbelheten i hans situation har under senare år framträtt allt tydligare. Den formdvrkan han länge hänstivit sig åt lidelsefullt åt har avslöjat sig som en klassisk mask, en återförsäkring mot ingivelsens makter, en fördämning mot det kaotiskas lockelse. Den apollinska hållningen, stelnad i stalytik skönhet, har undergrävts av dragningen till det dionysiska eller pytiska. Diktandet har för Malmberg alltmer kommit att te sig som ett riskfyllt moment stigande, ett ungångе med oansvariga, underjordiska makters utvövingar ur mörkret som han icke utan ett visst självoffer. Inte idealet eller den upphöjda skönheten, inte den välvilja upplysningen eller avsiktliga uppbyggelsen, utan den innersta tanningen, den most avslöjade komliga inskiten- har blivit Malmbergs strävan i hans senaste, märkligt avklädda och halvtstälda lyrik. Denna förskjutning, från dikten som konstfullt smycke eller idealskapelse till vaksam inregistrering av de mänskliga hemlighetemas rörelsekontur, har starkt bidragit till att han nu framstår som den mest levande lyrikern inom sin generation.

*

BERTIL Malmberg är ju inte endast skald, utan också en högtalande kulturkritiker, för värr inte så ofta framträdande som man skulle önska. Hans kritiska och essäistiska utrustning kännetecknas av både utsökthet och skärpa, av både originalitet och lysande stilkonst. Man blir nämligen aldrig i den volym uppsatser, tillkomna under de tolv senaste åren, som Malmberg sammanställt till sin sextiårsdag, *Utan resolution* (Bonniers, 15 kr.). Han framhåller stän det vindande och splittrade i denna "orasasamling, som speglar ett tidskecde av rastlös förvandling och abrupta kullsbyten. Likväl förnimmer man i boken påtagligt den sammanhållande enhet som består i den personliga premissen, det konstnärliga reaktionssättet.

Hans stora essä om möjligheten av en kristen diktkonst, från 1939, anser han väl själv delvis passerad, nämligen betrifande de positiva slutsatserna, men däremot inte de grundläggande utredningarna. Att de kristna myterna ännu äger livskraft i det allmänna medvetandet är nog lika säkert som att de utgör det moderna Västerlandets främsta kontakt med mänskligehetens urvisioner. Men att dessa visioner alltjämt skulle kunna tolkas i dikt på ett levande sätt i rent kristen anda hävdar Malmberg strängt taget inte, han påtalar i stället nödvändigheten av diktarens tillgång till en förkastad demonvärld, en förbjuden dimension, även om det skulle kosta honom hans kristna salighet.

I romanfragmentet "Morgon i München 1923" ger Malmberg inte bara en fantasiegande upptakt till en rad tyska studier, utan också en inblick i personliga hemligheter, där en undergångsfärgad mjälankoli förbinds med tidiga upplevelser av sexuell skuld, med fantasier kring en zodiakisk "offerbruse", som medför en anklagande ensamhetskänsla, föreställningen om en utvaldhetens fördömelse. I andra avsnitt belyser Malmberg hur allvarligt han redan som barn omfattade sin diktarkallelse och hur han växte upp i stilla skurgen under vilken han kände sig som Levertin. Barndomens naturgemenskap bröts tydligen för flera författares framtid, för att först återkomma under bofasthetens på Sothollmen, där årstidernas cykliska förkortlighet och rytm inbjöd under sitt mäktiga inflytande och en närbelägen bäck kom honom att leva i umgängelse med de gåtfulla myterna".

Från den tyska mellankrigstiden möter Malmberg den förvildat revolutionära tolvskillingsonera som kulminerade i den hysteriska rökmagin kulten och efterströdde av hitlerismens reaktionära förvirlding. Hitlerporträttet från 1939 är anmärkningsvärt klarsynt och vittnar om hur säkert Malmberg även under den mest förvirrade period. förstod att skilja sin egen dragning till det mytiska och demoniska från den rasande, skräckpublikus mytomani och demoni som nazismen utvecklade. Hur ödesdigert ett kulturellt kaverlat, ett dialektiskt led i utvecklingen kan förvärras med ett terroristiskt handlande berör Malmberg i sitt försvar för Nietzsche gentemot hans vantolkare, likaså i sin betraktelse över Stefan Georges "adepter; dessa avancerade intellektuella som slöt sig till nazismen för att besegra den inifrån, men som nästan omärkligt för sig själva svek sin mästares "avgörande principer och i många fall blev mänziemens mest raffinerade satelister, dess subtilaste och farligaste fiender.

I vilken fin och inträngande litteraturbedömare Malmberg är visar flera uppsatser. Han varnar saktodistiv inifrån så själv, utan bildang av officiell institution. Han har en naturlig generositet i sina omdömen och en vidsynthet i sina karaktäristiker som gör sig gällande även där han ställer sig principiellt avböjande. Hans anmärkningar mot Erik Blomberg är sålunda enastående välbalancerade samtidigt som de också anlägger avvägda. Erinringarna mot Francis Bulls otillräcklighet ochhållenskap mot naturhistoria är heller inga slag i luften. Riktigt samma balans bevarar Malmberg även i sitt försök att förstå Eliots lyrik och hans studier av Edfelts lyrik kan bli litet enformigt överexponerade. Men i många essäer, såsom den fråga inför hans oreserverade omdömen om Hohlenbergs kvasimystiskt efterströdda kvarlade och reaktionära Kierkegaardbiografi. I återbliken på nittitalet kunde man önska att Malmberg skulle vara mer bunden vid ungdomsförälskelser än han visar sig vara. Forskningen har funnit hans gamla Heidenstambeundran en knäck och förvisat mycket hos idolen till den utspekulerade konstruktionen. det alltför belastat gravitetiska har han numera börjat ersätta med ett vördigare, närbelägnare skrivsätt. Samtidigt som han trätt närmare det omedelbara och personliga har han blivit friare gentemot formens krav på förevigande

Artur Lundkvist

Sänkta priser på febertermometrar kommer att tillämpas från månadsskiftet. Den av priskontrollnämnden fastställda prisberäkningen innebär att exempelvis en febertermometer som kostat 3 kr. kan köpas för 2:75.

Monopolkontrollens problem

Av jur. och fil. kand. HANS THORELLI ir

TILL DE AMERIKANSKA antitrustlagarna har vi i vårt land ingen som helst motsvarighet. Möjligt är dock att det arbete som utförs av 1946 års nyetableringsåskunniga kommer att leda till en viss utbyggnad av kartellregistreringslagen i liknande riktning. Enligt de direktiv som numera gäller för dessa sakkunniga kan de sägas ha fått till uppgift att utreda behovet av ny lagstiftning berörande konkurrensbegränsning inom näringslivet. Om de föreläggs som härvid diskuterats är ulla vidare intet bekant. Här skall blott pekas på några principfrågor som de sakkunniga knappast kan ha undgått att stöta på.

Vilka typer av konkurrensbegränsning är att anse som samhällsskadliga? Den frågan måste man först ställa sig. Den är alltför vidlyftig för att kunna diskuteras här, men man kan dock konstatera att Sverige har mycket få storföretag som inter en så upprägad ekonomisk maktställning att det kan anses vara ett allmänt intresse att bryta upp den i konkurrerande enheter. Konkurrens på det internationella området är en ständig sporre till effektivitet och en garanti mot monopolistiska missbruk av vissa stora koncerner som här hemma kan vara relativt ensamma om marknaden. Det är emellertid ett påtagligt svenskt intresse att detta i de anströngningar som i utlandet görs och kan komma att göras för att hindra internationella kartellbildningar från att eliminera detta konkurrenselement.

Större svårigheter erbjuder det att avgöra vilka företeelser inom vårt rikt förgrenade kartellväsen som bör anses som samhällsskadliga. Ingen tvekan behöver råda om att avarter förekommer. Men hur skall de urskiljas? Något försök skall inte göras att här besvara denna fråga. Men man vill gärna betona att bedömningen härvidlag icke bör grundas på en pröving av de genom kartellernas verksamhet åstadkomna prisernas skälighet. Resultatet av en sådan bedömning kan hämligen lätt nog bli ett slags fortlöpande priskontroll, införd "på en bakväg", vilket snarast är motiverat till en konkurrensfrämjande politik. Med en sådan politik är offentlig och privat priskontroll i princip lika oförenliga. Det förefaller så andra sidan icke troligt att sakkunniga kommer att förorda ett radikalt amerikanskt alternativ, enligt vilket alla prispåverkande överenskommelser är olagliga. Man ställs då inför ett svårlöst dilemma.

En andra fråga lyder: Hur skall man i det enskilda fallet fastställa om samhällsskadlig konkurrensbegränsning föreligger? Den sammanhänger i viss mån med den första. Om man i den bilvande lagstiftningen söker uttrycklign definiera olika företeelser som är samhällsskadliga, blir den tillämpande myndighetens uppgift av rent teknisk-juridisk natur: ett fastställande av om alla erfordeliga "rekvisit" föreligger eller ej. Detta kan ur rättssäkerhetssynpunkt förefalla lämpligare än att genom en allmänt hållen lagstiftning ge myndigheten befogenhet att göra denna prövningsrätt. På grund av konkurrensmetodernas snabba och mångskiftande utveckling riskerar emellertid en alltför kasuistisk lagstiftning (dvs. med precisade kriterier) att inom kort tid bli tämligen ineffektiv. Amerikanska erfarenheter tycks också visa att rättssäkerhet ej behöver bli följden av ganska vida fullmakter åt tillämpningsorganen. Härvid är givetvis att märka att dessas beslut i USA regelmässigt kan överklagas vid domstol respektive fullföljas i högre instans.

Bör den tillämpande myndigheten i första instans vara domstol eller ett administrativt organ? Även härvidlag måste sammanhanget med föregående fråga betonas. Blir lagstiftningen kasuistisk, kan domstol med fördel användas, blir den av allmän karaktär, torde kravet på ekonomisk sakkunskap tala för ett administrativt organ. Ur rättssäkerhetssynpunkt ter sig besvärsmöjlighet uppenbarligen önskvärd.

Hur skall samhällsskadliga konkurrensbegränsningar behandlas? Alminstone tre vägar är tänkbara: de kan förklaras olagliga, eller blott olagliga i den meningen att domstolar och andra offentliga organ hindras medverka till deras genomdrivande, eller de kan göras till föremål för publicitet. Vissa kombinerade sanktioner kan även tänkas. Utan att detta bör tolkas såsom att obetingat ställningstagande för det förstnämnda alternativet skall här uttalas den förmodan att enbart en ogiltighetsförklaring av ett samhällsskadligt kartellavtal — även om denna ges publicitet — i många fall ej skulle leda till att konkurrensbegränsningen upphör. Möjligheterna att på enskild väg genomdriva överenskommelser av detta slag utan anlitande av offentliga organ torde ofta även efter en sådan förklaring vara betydande. Ett ensidigt anlitande av publicitetsprincipen kunde vara mest medföra än mer framträdande svagheter.

Vem skall, frågar man sig slutligen, äga initiativrätt? Det förefaller naturligt att envar som anser att samhällets intresse äventyras genom en viss konkurrensbegränsning skall kunna påkalla tillämpningsmyndighetens uppmärksamhet. Mycket talar även för att denna självmant bör pröva de avtal som registreras av monopolutredningsbyrån. (Om domstolarna blir tillämpningsmyndighet, skulle då uppdras åt särskilt organ att föra talan i dessa ärenden.) Kartellregisterreingen enligt 1946 års lag skulle härigenom på ett naturligt sätt inlänkas i den blivande lagstiftningen.

Den hittillsvarande svenska politiken i monopolkontrollerande syfte, eller kanske rättare frånvaron av en mer aktiv politik, bör ses mot bakgrunden av att man hår varit synnerligen obenägen att rucka på principen att "avtal skola hållas". Inskränkningar i avtalsfrihoten har genomförts endast då tvingande skäl förelegat. Detta stämde väl överens med gammalliberala idéer om att oinskränkt avtalsfrihet vore en förutsättning för fri företagsamhet och fri konkurrens. Att ett fritt näringsliv förutsätter en hög grad av avtalsfrihet är alltjämt otvivelaktigt. Utvecklingen under det sista århundradet torde emellertid lika klart ha visat att avtalsfrihoten kan missbrukas: man kan "avtala bort" den fria företagsamheten och i stället få nyetableringskontroll, och man kan "avtala bort" konkurrenslivs företeelser som är samhällsskadliga, blir den tillämpande myndighetens uppgift av rent teknisk-juridisk natur: ett fastställande av om alla erfordeliga "rekvisit" föreligger eller ej. Detta kan ur rättssäkerhetssynpunkt förefalla lämpligare än att genom en allmänt hållen lagstiftning ge myndigheten befogenhet att göra denna prövningsrätt. På grund av konkurrensmetodernas snabba och mångskiftande utveckling riskerar emellertid en alltför kasuistisk lagstiftning (dvs. med precisade kriterier) att inom kort tid bli tämligen ineffektiv. Amerikanska erfarenheter tycks också visa att rättssäkerhet ej behöver bli följden av ganska vida fullmakter åt tillämpningsorganen. Härvid är givetvis att märka att dessas beslut i USA regelmässigt kan överklagas vid domstol respektive fullföljas i högre instans.

Bör den tillämpande myndigheten i första instans vara domstol eller ett administrativt organ? Även härvidlag måste sammanhanget med föregående fråga betonas. Blir lagstift-

**De båda föregående artiklarna i denna nu avslutade serie, "Staten och monopolmen" och "Amerikansk monopolkontroll", var införda i Dagens Nyheter den 9 och 11 augusti.)*

100 svenskar till DUV:s festival.

Till Demokratisk ungdoms världsfederations och Internationella studentunionens ungdomsfestival i Budapest avreste på fredagsmorgonen ca 100 svenska ungdomar från Stockholm. I Trelleborg anslöt sig ytterligare ett 60-tal. Det är den andra världskongress, som öppnas den 2 september i Budapest. Den svenska delegationen består bl. a. av en sångoch en talkör, orkester, folkdanslag m. fl.

MÅNADENS BOK
från Norstedts
vald av Hjalmar Gullberg
★
SIEGFRIED SASSOON
När vi red efter räv
Inb. 10:—
En Albatross-bok

I tre på varandra följande annonser kommer uttalanden om denna bok av ledande svenska kritiker att publiceras med början nu på måndag.

NORSTEDTS

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.